

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK HALK EDEBİYATI BİLİM DALI

KAZAN TATARLARININ HALK ANLATMALARINDA
MİTOLOJİK UNSURLAR

Hazırlayan
Fatma TEKİN

Danışman
Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Doktora Tezi

Mart 2019
KAYSERİ

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK HALK EDEBİYATI BİLİM DALI

KAZAN TATARLARININ HALK ANLATMALARINDA
MİTOLOJİK UNSURLAR

(Doktora Tezi)

Hazırlayan
Fatma TEKİN

Danışman
Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Mart 2019
KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Fatma TEKİN

YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI

Kazan Tatarlarının Halk Anlatmalarında Mitolojik Unsurlar adlı doktora tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi'ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Fatma Tekin

Danışman

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Hülya ARGUNŞAH

KABUL ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Bayram Durbilmez danışmanlığında Fatma TEKİN tarafından hazırlanan
“ Kazan Tatarlarının Halk Akademielerinde
Hıtalajlı Mesurklar ” adlı bu çalışma, jürimiz
tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında **Doktora** tezi olarak kabul
edilmiştir.

15.03.2019

(Tez Savunma Sınav Tarihi Yazılacak)

JÜRİ:

Danışman

Prof. Dr. Bayram Durbilmez BBA

Üye

Prof. Dr. Gaffar Mehdiyev Gafiy

Üye

Doc. Dr. Leyhan Celik R. Celik

Üye

Doc. Dr. İlknay Şahin Atv

Üye

Dr. Öğr. Üy. Sük Gezer Sulez

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 08/04/2019 tarih ve 16 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

08/04/2019

Prof. Dr. Celaleddin ÇELİK
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Rusya Federasyonu'na bağlı özerk bir cumhuriyet olan ve bünyesinde Tatar, Başkurt ve Çuvaş gibi Türklerin bulunduğu İdil-Ural bölgesi, geçmişten bu yana zengin bir Türk kültürüne sahip coğrafyalardandır. Bu bölgenin en önemli Türk boylarından olan Kazan Türkleri, 1552'de Rusların hâkimiyetine girmiştir. Kazan Hanlığı'nın düşüşünden sonra, uzunca bir dönem Rusların dinî ve kültürel her türlü baskısına maruz kalan Tatar Türkleri, bu baskılara boyun eğmemiş ve sonuna kadar mücadele etmiştir. Edebî ürünlerin yayımlanmasının engellendiği bu baskı sürecinde, sözlü gelenekte anlatılmaya devam eden ürünler her daim var olmuştur. Bu nedenle Tatar Türklerinin halk anlatmaları; halkın millî duyuş, düşünüşünü yansıtan ve çok eski zamanlardan bu yana gelmesiyle de mitik uzantıları bulunan yapılar olarak oldukça önemlidir.

Türkiye'de, Tatar Türkleri ve Tatar Türklerinin halk bilimi üzerine yapılan çalışmaların, 1990'lı yıllardan itibaren Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla ivme kazandığı söylenebilir. Tatar Türklerinin halk edebiyatı ürünleri üzerine çalışmalar yapan halk bilimciler, özellikle destan, efsane ve masal gibi halk edebiyatı türlerini Türkiye Türkçesine aktarmışlardır. Türkiye'de bu konuda yapılan çalışmalar genellikle, metin aktarımı ve metinlerin dil özellikleri açısından yapılan incelemelerden oluşmaktadır. Ancak son zamanlarda halk edebiyatı alanında, halk anlatmaları üzerinde yapılan motif inceleme çalışmaları da bu alandaki olumlu gelişmelerden olmuştur. Bu noktada, "Kazan Tatarlarının Halk Anlatmalarında Mitolojik Unsurlar" adlı tez çalışmamız ile, Tatar Türklerinin halk anlatma türlerinden olan destan, efsane ve masal metinlerinde bulunan mitolojik unsurlar tespit edilip yorumlanmaya çalışılmış; böylece bu alanda yapılan araştırmalara katkı sağlamak amaçlanmıştır.

"Giriş" ile birlikte üç bölümden oluşan çalışmada, Tatar Türklerinin halk anlatmalarından olan destan, efsane ve masal türlerindeki metinlerde yaşayan mitolojik unsurlar tespit edilip değerlendirilmiştir. Böylece Tatar Türklerinin halk anlatmalarındaki mitik dönemlerin uzantıları ortaya konulmuştur.

Altı alt başlıktan oluşan "Giriş" kısmının ilk alt başlığı, "Tataristan Cumhuriyeti ve Tatar Türklerinin Tarihi" adını taşımaktadır. Burada öncelikle Tataristan Cumhuriyeti, "Tatar" etnonimi ve Tatar Türklerinin kökeniyle ilgili genel bilgiler verilmiş, ardından ana hatlarıyla Tatar Türklerinin tarihinden söz edilmiştir. "Araştırma Konusu Hakkında

Yapılan alışmalar” adını taşıyan ikinci alt başlıkta, Tatar Türklerinin mitolojisi, destan, efsane ve masal türleri zerine Tataristan’da ve Türkiye’de yapılan çalışmalar ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir. “Mit ve Mitoloji Kavramlarının Tanımı” adını taşıyan üçüncü başlıkta ise, “mit” ve “mitoloji” kavramları üzerine yapılan tanımlar üzerinde durulmuş ve diğer başlıklarda da “Mitlerin İşlevleri”, “Mit Teorileri ve Türleri” ile ilgili bilgiler verilmiştir. “Mitin Sözlü Anlatım Türleriyle İlişkisi” adını taşıyan altıncı alt başlıkta ise, “Mit-Masal”, “Mit-Efsane”, “Mit-Destan” ilişkisinden söz edilmiştir.

Çalışmanın “I. Bölüm”, “Tatar Türklerinin Mitolojisi ve Tatar Halk Anlatmalarının Genel zellikleri” adını taşımaktadır. Birinci bölümün “Tatar Türklerinin Mitolojisinin Genel zellikleri” adındaki ilk alt başlığında, Tatar Türklerinin mitolojisinde ve halk anlatmalarında ele alınan konulardan hareketle “Tatar Türklerinin Mitolojisinde Hayvanlar ve İnsanlar”, “Tatar Türklerinin Mitolojisinde Kozmogonik Mitler”, “Tatar Türklerinin Mitolojisinde İlahlar” ve “Tatar Türklerinin Mitolojisinde Kötü Varlıklar” üzerinde durulmuştur. “Tatar Türklerinin Halk Anlatmaları” adlı ikinci alt başlıkta ise, Tatar Türklerinin halk anlatmalarından “Masal”, “Destan” ve “Efsane” türlerinin özellikleri ve sınıflandırmaları üzerinde ayrı ayrı durulmuştur. Ayrıca çalışmada incelenen “Masal”, “Destan” ve “Efsane” metinlerinin yer aldığı kaynaklar o türün sonunda verilmiştir.

Çalışmanın “II. Bölüm”, “Tatar Türklerinin Halk Anlatmalarında Mitolojik Unsurlar” adını taşımaktadır. Bu bölümde Tatar Türklerinin halk anlatmalarından destan, efsane ve masal metinlerinde tespit edilen mitolojik unsurlar; “Mitolojik Varlıklar”, “Mitolojik Tabiat Unsurları”, “Mitolojik Hayvanlar”, “Mitolojik Dünya Tasarımı”, “Mitolojik Renkler” ve “Mitolojik Sayılar” olmak üzere altı alt başlık halinde ele alınmıştır. Çalışmada, bir milletin hayata karşı duyuş, düşünüş ve algılayışının bir göstergesi olan mitolojik motifler, örnekleme yoluyla seçilen destan, efsane ve masal metinlerinde tespit edilerek değerlendirilmeye ve motiflerin türler arasındaki benzerlikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunun yanında mitik unsurların sadece Tatar Türklerinin mitolojisindeki yüklendikleri anlamlar değil, aynı zamanda Türk boylarındaki anlamları ile ilgili genel bilgiler de verilmiştir.

Çalışmanın “III. Bölüm”, “Tatar Türklerinin Halk Anlatmalarının Motif Yapısı” adını taşımaktadır. Bu bölümde Tatar Türklerinin halk anlatmalarından destan, efsane ve

masal metinlerinde bulunan motifler, Stith Thompson'ın "Motif Index of Folk Literature (Halk Edebiyatı Motif İndeksi)" adlı çalışmasından hareketle tespit edilmiş ve motifler; metin türü ayrımı yapmaksızın bir dizin halinde verilmiştir. Bu bölümde, mitolojik anlam değeri taşıyan motiflere yer verilmiştir. Tatar Türklerinin halk anlatmalarında bulunup da "Motif İndex"te bulunmayan motifler ise, başına (T) harfi konularak uygun yerlere yerleştirilmiştir.

Çalışmanın "Sonuç" kısmında ise, incelenen Tatar Türklerinin destan, masal ve efsane metinlerinde görülen mitolojik unsurların genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Çalışma, son olarak da "Bibliyografya" tamamlanmıştır.

Metin içerisinde geçen kaynaklarda kimi yazarların soy isimleri, bazı eserlerde Tatar Türkçesi ile yazılırken, bazılarında ise Rusça ile yazılmıştır. Çalışmamızda aynı bilim adamının soy isimleri, eserin künyesine bağlı kalınarak yazıldığı gibi verilmiştir. Bunun yanında çalışmada örnek metinler yazılırken, metnin bulunduğu imlaya sadık kalınmış; Tatar Türklerinin büyük destanlarından olan ve başlı başına bir araştırma konusu olduğunu düşündüğümüz "İdegey" destanı, çalışmanın dışında tutulmuştur.

Çalışmada konu seçiminden başlayarak, yürütülen sürecin her aşamasında bana destek olan, yol gösteren, bilgisinden ve yol göstericiliğinden her daim istifade ettiğim danışmanım, değerli hocam Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ'e çok teşekkür ederim. Yine, çalışma sürecinde oğluma bakarak birçok fedakârlıkta bulunan anneme ve Tatar Türkçesinden yapılan aktarlarda bana yardımcı olan Tatar öğrencim Nursulu Amirkhanova'ya teşekkürlerimi sunarım.

KAZAN TATARLARININ HALK ANLATMALARINDA MİTOLOJİK UNSURLAR

Fatma TEKİN

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Doktora Tezi, Mart 2019

Danışman: Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

ÖZET

Tatar Türkleri, geçmişten bu yana zengin bir Türk kültürüne sahip olan İdil-Ural Bölgesi'nin en önemli Türk boylarındandır. Tatar Türklerinin halk anlatmaları üzerine yapılan bu çalışmada; halk anlatı türlerinden destan, efsane ve masal metinlerinde bulunan mitolojik unsurların tespit edilmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Bir milletin hayata karşı duyuş, düşünüş ve algılayışının bir göstergesi olan bu mitolojik unsurlar, Stith Thompson'ın "Motif Index of Folk Literature" adlı çalışmasından hareketle tespit edilmiştir. Tespit edilen mitolojik unsurlar arasında ise; "Mitolojik Varlıklar", "Mitolojik Tabiat Unsurları", "Mitolojik Hayvanlar", "Mitolojik Dünya Tasarımı", "Mitolojik Renkler" ve "Mitolojik Sayılar" yer almıştır.

Çalışmada; örnekleme yoluyla seçilen destan, efsane ve masal metinlerinde tespit edilen mitolojik unsurların, türler arasındaki benzerlikleri ve Tatar Türklerinin mitolojisinde yükledikleri anlamlar ortaya konulmuş, bunun yanında Türk boylarındaki anlamlarından da söz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tatar Türkleri, mitoloji, destan, efsane, masal.

**MYTHOLOGICAL ELEMENTS IN THE FOLK NARRATIVES OF KAZAN
TATARS**

Fatma TEKIN

Erciyes University, Institute of Social Sciences

PhD, Marc 2019

Supervisor: Prof. Dr. Bayram DURBILMEZ

ABSTRACT

Tatar Turks are one of the most substantial tribes of the Idel-Ural region which has a rich Turkish culture from past to future. In this study on the folk narratives of Tatar Turks, the aim is to identify and evaluate the mythological elements found in the texts of epics, legends and tales from folk narrative genres.

These mythological elements which are the indicators of feelings, thoughts and perception of a nation towards life, have been identified with reference to “Motif Index of Folk Literature” by Stith Thompson. Among the identified mythological elements are “Mythological Entities”, “Mythological Nature Elements”, “Mythological Animals”, “Mythological World Design”, “Mythological Colours” and “Mythological Numbers”.

In this study, the resemblances of the mythological elements identified in the epic, legend and tale texts chosen through samplings and their meanings ascribed in the mythology of Tatar Turks have been revealed, additionally, their meanings in Turkish tribes have also been mentioned.

Key Words: Tatar Turks, mythology, epic, legend, tale.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI	ii
ONAY.....	iii
ÖN SÖZ.....	iv
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR	xv
GİRİŞ	1
1.Tataristan Cumhuriyeti ve Tatar Türklerinin Tarihi	1
1.1.Tataristan Cumhuriyeti ve Tatar Türkleri	1
1.2. Tatar Adı ve Tatar Türklerinin Kökeni	6
1.3. Tatar Türklerinin Tarihi.....	9
2. Araştırma Konusu Hakkında Yapılan Çalışmalar	11
2.1.Tatar Türklerinin Mitolojisi Üzerine Yapılan Çalışmalar	11
2.2.Tatar Türklerinin Efsaneleri Üzerine Yapılan Çalışmalar	21
2.3.Tatar Türklerinin Masalları Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	27
2.4.Tatar Türklerinin Destanları Üzerine Yapılan Çalışmalar	33
3.Mit ve Mitoloji Kavramlarının Tanımı	43
4.Mitin İşlevleri	46
5.Mit Teorileri ve Türleri	47
6.Mitin Sözlü Anlatım Türleriyle İlişkisi.....	49
6.1.Mit-Masal İlişkisi.....	50

6.2.Mit-Efsane İlişkisi.....	52
6.3.Mit-Destan İlişkisi.....	54

BİRİNCİ BÖLÜM

TATAR TÜRKLERİNİN MİTOLOJİSİ VE TATAR HALK ANLATMALARININ GENEL ÖZELLİKLERİ

1.Tatar Türklerinin Mitolojisinin Genel Özellikleri	57
1.1.Tatar Türklerinin Mitolojisinde Hayvanlar ve İnsanlar	59
1.2.Tatar Türklerinin Mitolojisinde Kozmogonik Mitler.....	62
1.3.Tatar Türklerinin Mitolojisinde İlahlar	66
1.4.Tatar Türklerinin Mitolojisinde Kötü Varlıklar.....	68
2.Tatar Türklerinin Halk Anlatmaları	71
2.1.Tatar Türklerinde Masal (Ekiyet) Kavramı ve Tatar Masallarının Sınıflandırması .	71
2.1.1.Hayvanlar Hakkındaki Masallar	73
2.1.2.Tılsımlı Masallar	79
2.1.3. Günlük Hayatla İlgili Masallar	85
2.2.Çalışmada İncelenen Masal Metinleri.....	95
2.3.Tatar Türklerinde Destan (Dastan) Kavramı ve Tatar Destanlarının Sınıflandırması.....	102
2.4.Çalışmada İncelenen Destan Metinleri	111
2.5.Tatar Türklerinde Efsane (Legenda, Rivayet) Kavramı ve Tatar Efsanelerinin Sınıflandırması.....	113
2.6.Çalışmada İncelenen Efsane Metinleri.....	120

İKİNCİ BÖLÜM

TATAR TÜRKLERİNİN HALK ANLATMALARINDA MİTOLOJİK UNSURLAR

1.Mitolojik Varlıklar	126
1.1.Yer Üstünde Yaşayan Mitolojik Varlıklar	128
1.1.1.İyeler.....	128
1.1.1.1.Ev İyesi (Öy İyesé), Yurt İyesi (Yort İyesé).....	129
1.1.1.2.Yurt Anası (Yort Anası)	135
1.1.1.3.Ahır İyesi (Abzar İyesé).....	138
1.1.1.4.Hamam İyesi (Munça İyesé).....	140
1.1.1.5.Maden Ocağı İyesi (Şahta İyesé)	142
1.1.1.6.Orman İyesi (Urman İyesé)	144
1.1.2.Olağanüstü Varlıklar	147
1.1.2.1.Bıçura	147
1.1.2.2.Şürelî (Şürelé)	150
1.1.2.3.Şike (Şéke, Şéke Perisé, Kerle, Urman Kerlesé)	159
1.1.2.4.Ubır.....	162
1.1.2.5.Calmavız.....	175
1.1.2.6.Albastı.....	178
1.1.2.7.Örek (Hortlak).....	183
1.1.2.8.Kiremet	185
1.1.2.9.Dev (Diyü), Dev-Peri (Diyü-Peri).....	188
1.1.2.10.Peri.....	197
1.2.Su Altında Yaşayan Mitolojik Varlıklar	202
1.2.1.Su Babası, Su İyesi (Su İyesé), Su Anası	202

1.2.2. Su Babası	202
1.2.3. Su Anası.....	203
1.2.4. Su İyesi (Su İyesé)	207
2. Mitolojik Tabiat Unsurları.....	210
2.1. Ağaç (Agaç).....	211
2.2. Su	220
2.3. Ateş-Ocak	227
2.4. Dağ (Tav) ve Taş	235
2.5. Güneş (Koyaş) ve Ay	245
3. Mitolojik Hayvanlar	260
3.1. At.....	260
3.2. Ejderha (Ajdaha).....	267
3.3. Yılan.....	278
3.4. Yuha	287
3.5. Simurg Kuşu (Semrut Koş), Kara Kuş (Kara Koş).....	291
3.6. Kurt (Börü).....	298
3.7. Köpek (Ét)	304
3.8. Güvercin (Kügerçén).....	309
4. Mitolojik Dünya Tasarımı	313
5. Mitolojik Renkler.....	332
5.1. Ak/Beyaz	334
5.2. Siyah (Kara).....	348
5.3. Kırmızı/Al (Kızıl)	359
5.4. Sarı/Altın Sarısı.....	367
5.5. Mavi (Kük)	372

5.6.Yeşil (Yeşél).....	376
6.Mitolojik Sayılar.....	381
6.1.Üç (Öç).....	382
6.2.Dört (Dürt).....	399
6.3.Beş (Biş).....	405
6.4.Yedi (Cidé).....	412
6.5.Dokuz (Tugız).....	422
6.6.Kırk (Kırık).....	428

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TATAR TÜRKLERİNİN HALK ANLATMALARININ MOTİF YAPISI

A. Mitolojik Motifler.....	440
B. Hayvanlar.....	443
C. Yasak (Tabu).....	455
D. Sihir (Büyü).....	456
E. Ölüm.....	468
F. Olağanüstülükler (Harikuladelikler).....	469
G. Devler.....	482
H. İmtihanlar (Test Etme).....	485
J. Akıllılar ve Aptallar.....	487
K. Aldatmalar.....	488
M. Geleceği Belirleme.....	490
N. Şans ve Kader.....	492
P. Toplum.....	495
Q. Ödüller ve Cezalar.....	496

R. Tutsaklar ve Kaçaklar	497
S. Anormal Zulümler	499
T. Evlilik	500
V. Din.....	502
W. Karakter Özellikleri.....	505
Z. Çeşitli Motif Grupları	505
SONUÇ.....	523
KAYNAKÇA.....	533
ÖZ GEÇMİŞ	554

KAYNAKÇA

Abilov, Şakir Şigapoviç (1984). “Dastannar”, *Tatar Edebiyatı Tarihi*, C. 1, 344-356, Tatarstan Kitap Neşriyatı: Kazan.

Aça, Mehmet (2002). “Şamanlığa Geçişteki Ölüp Dirilme Ritüelinden Türk Destanlarındaki Ölüp Dirilmeye”, *Millî Folklor*, Yıl 14, S. 54, 75-85.

Aça, Mehmet vd. (2005). “Anonim Halk Edebiyatı”, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, ed. M. Öcal Oğuz, 129-234, Grafiker Yay.: Ankara.

Aça, Mustafa (2001). “Yirtöşlik Destanının Sibiryâ (Tümen) Türkleri Eş Metnindeki Olağanüstü Yardımcı Kahramanlar Motifi Üzerine Bir Deneme”, *Millî Folklor*, Yıl 13, S. 51, 65-74.

Akça, Göksel (2000). *Tılsımlı Ekiyetler (Sihirli Hikâyeler) Metni Üzerinde Tatar Türkçesinin Şekil Bilgisi Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi*, Gazi Üniv. SBE YLT: Ankara.

Akış, İbrahim (1998). *Tatar Halk Destanı İdigey (Metin-Çeviri-Gramer-Gramatikal Dizin)*, İstanbul Üniv. SBE DKT: İstanbul.

Alptekin, Ali Berat (2001). “Tataristan’da Anlatılmakta Olan Bezdonneye (Dipsiz Göl) Efsanesinin Varyantları Üzerine Bir Araştırma”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S.11, 154-165, Ankara.

Artun, Erman (2013). “Türk Kültüründeki Su Kültürünün Çukurova Halk İnançlarındaki İzleri”. *Halk Kültüründe Su Uluslararası Sempozyumu*, 7-8 Kasım, Namık Kemal Üniv.: Tekirdağ.

Aslan, Namık (2010). “Kurt Motifinin Türk Menşee Efsanelerindeki Anlamı Üzerine”, *Millî Folklor*, Yıl 22, S. 87, 72-77.

Atasoy, Emin vd (2014). “Beşeri Coğrafya Perspektifinden Tataristan Cumhuriyeti”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, S. 29, Ocak-2014, 313-343.

Atnur, Gülhan (2002). *Başkurt ve Tatar Efsaneleri Üzerine Karşılaştırmalı Motif Çalışması*, Atatürk Üniv. SBE DKT: Erzurum.

_____ (2007a). “Tatar Halk Anlatılarında Şürelî Tipi”, *Millî Folklor*, Yıl. 19, S.73, 26-30.

_____ (2007b). “Kazan Tatarlarında ‘Şahsenem ve Garip Hikâyesi’”, *Millî Folklor*, Yıl 19, S.76, 149-156.

Bakirov, Marsel (2009). “Çura Batır”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, akt. Gözde Güngör, S.27, Bahar, 61-74.

Banarlı, Nihat Sami (1987). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I*, Millî Eğitim Basımevi: İstanbul.

Bayat, Fuzuli (2006). “Türk Mitolojisinde Dağ Kültü”, *Folklor Edebiyat*, C. 12, S. 46, 47-60, Ankara.

_____ (2011). *Türk Mitolojik Sistemi 1 (Ontolojik ve Epistemolojik Bağlamda Türk Mitolojisi)*, C. 1, Ötüken Neşriyat: İstanbul.

_____ (2012). *Türk Mitolojik Sistemi 2 (Kutsal Dışı- Mitolojik Ana, Umay Paradigmasında İlkel Mitolojik Kategoriler- İyeler ve Demonoloji)*, C. 2, Ötüken Neşriyat: İstanbul.

_____ (2013). *Mitolojiye Giriş*, Ötüken Neşriyat: İstanbul.

Bayazitova, Flera S. (1995). *Tatar Halkının Beyrem Hem Könküreş Yolları (Ruhi Mirasımız Hezinesemen)*, Tatarstan Kitap Neşriyatı: Kazan.

_____ (2012). “Abdullah Tukay’ın Eserlerinde ve Mahalli Ağızlarda Mitolojik Şahıslar (“Su Anası” İzinden)”, akt. Seher Memiş, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 32, 83-90.

Bayram, Bülent (2011). “Tataristan’da Yeni Yayımlanan İki Tatar Destanı: ‘Ataklı Kız Tukbike’ Ve ‘Timir Batır’”, *Türkbilig*, 2011/21, 149- 172.

Beğenç, Cahit (1967). *Anadolu Mitolojisi*, Milli Eğitim Basımevi: İstanbul.

Beydili, Celal (2005). *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük*, Yurt Kitap Yay.: Ankara.

Bonnefoy, Yves (2000). *Antik Dünya Ve Geleneksel Toplumlarda Dinler Ve Mitolojiler Sözlüğü*, C. 1, çev. Levent Yılmaz, Dost Kitabevi: Ankara.

Boratav, Pertev Naili (1969). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi: İstanbul.

_____ (2012). *Türk Mitolojisi (Oğuzların-Anadolu, Azerbaycan ve Türkmenistan Türklerinin Mitolojisi)*, çev. Recep Özbay, Bilge-Su Yay.: Ankara.

Bulut, Remzi (2017). “Tatar Türklerinin Yaşadığı Ülke Tataristan Özerk Cumhuriyeti Ve Ekonomik Yapısı”, *Göller Bölgesi Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Dergisi*, S. 48, 45-50.

Buran, Ahmet ve Alkaya, Ercan (2017). *Çağdaş Türk Lehçeleri*, Akçağ Yay: Ankara.

Caferoğlu, Ahmet (1953). “Türk Onomastiğinde ‘At’ Kültü”, *Türkiyat Mecmuası*, S. X, 201-212, İstanbul.

Camalitdin, Lenar (1994). *Tatar Halık Ekiyetleré: Tılsımlı Ekiyetler*, Tatarstan Kitap Neşriyatı: Kazan.

Camalitdinov, Lenar Ş. (1978). “Ekiyetlernén Kilép Çıguvı”, *Tatar Folklorı Janrları*, 5-25, SSSR Fenner Akademiyesé, Kazan Filialı: Kazan.

_____ (1981). *Tatar Halık İcatı, Ekiyetler (Öçençé Kitap)*, Tatarstan Kitap Neşriyatı: Kazan.

_____ (1984). “Tılsımlı Ekiyetlerde Yılan Bélen Beylé Mifologik Obrazlar”, *Boringı Tatar Folklorı Meseleleré*, 17-34, SSSR Fenner Akademiyesé, Kazan Filialı: Kazan.

_____ (1986). “Tılsımlı Ekiyetlernéñ Répértuarı hem Sujét Tipları (XIX Yöz hem XX Yöz Başındağı Yazmalar Buyınça)”, *Tatar Folklorında Sotsial Motivlar*, 101-121, SSSR Fenner Akademiyesé, Kazan Filialı: Kazan.

_____ (1988). “Ekiyet Traditsiyesé hem Zaman”, *Tatar Halık Poétik İcatınıñ Hezergé Torışı*, 5-24, SSSR Fenner Akademiyesé, Kazan Filialı: Kazan.

_____ (1992). *Öç Kavrıy. Tatar Halık Ekiyetleré*, Kazan Jurnalı Kitaphanesé: Kazan.

_____ (2000). *Ekiyetlér. Éncé Çeçtém-éncé cıyam*, Megarif Neşriyatı: Kazan.

Campbell, Joseph (1994). *Yaratıcı Mitoloji, Tanrı'nın Maskeleri*, çev. Kudret Emiroğlu, İmge Kitabevi: Ankara.

_____ (1995a). *Batı Mitolojisi, Tanrı'nın Maskeleri*, çev. Kudret Emiroğlu, İmge Kitabevi: Ankara.

_____ (1995b). *İlkel Mitoloji, Tanrı'nın Maskeleri*, çev. Kudret Emiroğlu, İmge Kitabevi: Ankara.

Çetin, Yıldız (2017). *Kazan Tatar Türklerinin Mitolojisi*, Adıyaman Ün. SBE DKT: Adıyaman.

Çetin, Z. Çulpan (2004). "Tatar Türklerinin Mevsimlerle İlgili Gelenekleri", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 153, Kasım-Aralık 2004, 123-143.

_____ (2005). "Tatar Türklerinin Düğün Geleneği", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 3, Eylül, 32-119, Ankara DTCF Yay.: Ankara

_____ (2007a). "Tatar Türklerinde Mitolojik Varlıklarla İlgili Mitler Ve İnanışlar (İyeler Ve Yaratıklar)", *Bilig*, S. 43, Güz 2007, 1-32.

_____ (2007b). "Tatar Halk Destanı İdegey'de Geçiş Dönemleri", *Karadeniz Araştırmaları*, S. 15, Güz 2007, 125-147.

_____ (2008). "Tatar Türklerinde Cenaze Merasimleri", *Çukurova Üniversitesi SBE Dergisi*, 155-168.

_____ (2009a). "Tatar Folklor ve Halk Edebiyatında Kayın Ağacı", *Turkish Studies*, 4/3: 583-601.

_____ (2009b). *Tatar Türklerinin Gelenekleri ve Göreneklere*, Karadeniz Dergisi Yay.: Ankara.

_____ (2009c). "Tatar Halk Destanlarında Hediye Çeşitleri", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 25, 183-193.

Çınar, Ali Abbas (1993). *Türklerde At ve Atçılık*, Feryal Matbaacısı: Ankara.

Çoruhlu, Yaşar (1993). “Türk Sanatında Görülen Hayvan Figürlerine ‘Gök ve Yer’ Sembolizmi Açısından Bir Bakış”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 87, TDAV Yuluğ Tekin Dizgi Merkezi: İstanbul.

_____ (2011). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, Kabalcı Yay.: İstanbul.

Çura Batır: Tatar Halık Dastanı (1993). çev. Flüs Latıyfi, Tatarstan Kitap Neşriyatı: Kazan.

Devlet, Nadir (2002). “Federe ve Muhtar Türk Cumhuriyetleri”, *Türkler*, C. 20, 23-33, Yeni Türkiye Yay.: Ankara.

Devletşin, Gamirzan (1984a). “Bolgar Mifologiyası hem Halık Avız İcatı”, *Tatar Edebiyatı Tarihi*, C. 1, 97-115, Tatarstan Kitap Neşriyatı: Kazan.

_____ (1984b). “İdel Bulgarlarının Rivayetleri (Mongol yavlarına hetle çor)”, *Boringı Tatar Folklorı Meseleleri*, 3-16, SSSR Fenner Akademiyesi, Kazan Filialı: Kazan.

_____ (2013). *Türk Tatar Kültür Tarihi*, çev. Albina Tuzlu, TTK Yay.: Ankara.

Divânü Lûgât-it-Türk Tercümesi (1992). çev. Besim Atalay, TDK Yay.: Ankara.

Dönmez, Yusuf (2002). *Çora Batır Destanı Üzerinde Bir Değerlendirme*, Gazi Üniv. SBE YLT: Ankara.

Durbilmez, Bayram (2005). “Türk Kültüründe ve Fütüvvet-Nâmelerde Üç Sayısı”, *Ahilik Araştırmaları Dergisi*, S. 2, 1-22.

_____ (2007a). “Kırım Türk Halk Anlatılarında Sayı Simgesiliği”, *Millî Folklor*, Yıl 19, S. 76, 177-190, Ankara.

_____ (2007b). “Türk Kültüründe ve Fütüvvet-nâmelerde 5 Sayısı”, *II. Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu- Bildiriler*, Hzl. M. Fatih Köksal, 113-126.

_____ (2008a). “Nahçıvan Türk Halk İnanışlarında Mitolojik Sayılar”, *Turkish Studies*, C. 3, 212-225.

_____ (2008b). *Âşık Edebiyatı Araştırmaları: Taspinarlı Halk Şairleri*, Ürün Yay.: Ankara.

_____ (2009). “Türk Kültüründe ve Fütüvvet-nâmelerde Dört Sayısı”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, C. 52, 71-86, Ankara.

_____ (2010). “Romanya Sözlü Türk Edebiyatı Ürünlerinde Mitolojik Sayılar”, *Folklor/Edebiyat*, C. 16, S. 64, 245-256, Ankara.

_____ (2011). “Batı Trakya Türk Halk Kültüründe Mitolojik Sayılar”, *Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks*, S. 3, 77-93.

_____ (2017). *Gelenekli Türk Anlatıları*, Ötüken Yay.: İstanbul.

Durbilmez, Bayram ve Tekin, Fatma (2014). “Nevşehir Yöresi Yerleşim Adları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Folklor/Edebiyat*, C. 20, S. 77, 113-132.

Dursun, Huri (2001). *Hayvanlar Türündeki Ekiyetler (Hayvan Masalları) Metni Üzerinde Tatar Türkçesi'nin Ses Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi*, Gazi Üniv. SBE YLT: Ankara.

Duymaz, Ali (1998). “Anadolu ve Balkan Türklerinin Halk Anlatmalarında Mitolojik Bir Kuş: Zümrüdü Anka”, *Balıkesir Üniv. SBE Dergisi*, C. 1, S. 1, 91-97, Balıkesir Üniversitesi Basımevi: Balıkesir.

Eberhard, Wolfram (2000). *Çin Simgeleri Sözlüğü*, çev. Aykut Kazancıgil-Ayşe Bereket, Kabalcı Yayınevi: İstanbul.

Ehmetova, Flora V. (1978). “Dastannar”, *Tatar Folklorı Janrları*, 26-50, SSSR Fenner Akademiyesé, Kazan Filialı: Kazan.

_____ (1984). *Tatar Halık İcatı-Dastannar*, Tatarstan Kitap Neşriyatı, Kazan.

_____ (1988). “Tatar Dastannarınıñ Bügengé Yaşeyéşe”, *Tatar Halık Poétik İcatınıñ Hezergé Torışı*, 25-47, SSSR Fenner Akademiyesé, Kazan Filialı: Kazan.

Ehmetova, Flora ve Urmançı Fatih (2004). *Tatar Eposı Dastannar*, Rannur Neşriyatı: Kazan.